

Obsah

1. Úvodem	5
<i>Tradiční obraz počátků českých dějin (5) Legendy jako hlavní pramen (7) Legenda jako literární dílo (8) Spor o české legendy (9) Legenda Crescente (9) Legenda Fuit (10) Gumpold (10) Vavřinec (11) I. staroslověnská legenda (11) II. staroslověnská legenda (11) Kristián (11) Ztracená václavská legenda (12) Hypotézy a teorie (13)</i>	

I. PŘÍBĚHY ČECHŮ

2. Půchod prvních Slovanů do českých zemí	17
<i>Čechové a jejich stát (17) Kontinuita mezi kmenem Čechů a českým národem? (18) Kmeny nebo kmen v Čechách? (18) Vznik českého kmene a půchod prvních Slovanů do českých zemí (19) Dosavadní datování: F. Palacký a P. Šafařík o odchodu Markomanů a půchodu Slovanů po roce 461 (20) J. Loserth: Slované přišli s Avary po 568 (20) I. Borkovský: objev nejstarší slovanské keramiky (21) Současný stav archeologických poznatků o prvních Slovanech (21) B. Svoboda, J. Werner, J. Zeman: odchod Germánů z Čech okolo roku 531 (22) J. Tejral, K. Godłowski: germánské obyvatelstvo zde přežívalo nejméně do roku 568 (21) Písemné prameny o nejstarších Slovanech v Karpatské kotlině: Jordanes (23) Jeho popis Skythie: tři větve Slovanů (24) Civitas Novietunum a lacus Mursianus (25) Jordanesova mapa (27) Podle Jordanese sídlili kolem roku 550 Slované na severu Karpatské kotliny (28) Verše Martina z Bragy (29) Situace v Karpatské kotlině po roku 454 (30) Gótové, Gepidi a Herulové (31) Půchod Langobardů do Rugilandu a válka s Heruly na Moravě (32) Získání Panonie Langobardy, chronologické problémy (33) Návrat Herulů do Skandinávie přes kmene Slovanů (36) Langobardi a půchod germánské aristokracie z Čech (35) Vznik kmene Bavorů za účasti přesídlenců z Čech (36) Situace u Langobardů: Wacho a útěk Hildigise ke Slovanům (39) Výpravy Slovanů na západní Balkán v letech 548–551 (39) Výprava z roku 548 (41) Výprava z roku 550 a její mezinárodně-politické souvislosti (42) Výprava z roku 551 (44) Langobardsko-gepidská válka a konec Hildigise (46) Vojenské a politické souvislosti výprav</i>	

Slovanů na Balkán (46) Sídla těchto Slovanů: podhůří Karpat od Moravy po Potisi (48) Hildigisův návrat ke Slovanům roku 551 (48) Centrum těchto Slovanů na Moravě a jihozápadním Slovensku (49) Příchod lidu s keramikou pražského typu (49) Opuštění Čech Germány (50) Datování: 510–535 (50) Pověst o praotci Čechovi a vznik českého kmene na přelomu 6. a 7. století (51) Jméno Čechů (52)

3. České kmeny: historie jedné „přirozené“ iluze 54

Palacký o státně-politické jednotě Čech (54) Němečtí kritici o množství knížat a politickém roztržštění Čech (55) Tomkův kompromis: české kmeny (55) Lippertovo evolucionistické schéma (56) Vaněčkovy „sousedské pospolitosti“ (56) Archeologové o kmenech (58) Definice kmene (59) Wenskusova revize evolucionistického schématu (59) Kmen, vlastnictví a svoboda (60) Malé a velké kmeny (61) Vznik velkých kmenů ve slovanském stěhování (62) Gens Bohemorum (63) České kmeny v písemných pramenech (63) Geograf bavorský (64) Alfréd Veliký (66) Arabské a hebrejské prameny: Masúdi (66) Josippon (66) Zakládací listina pražského biskupství (67) Pověst o lucké válce (68) Tribut uložený Čechům roku 806 (70) Dosvědčuje kmenovou politickou jednotu Čech (72)

4. Čechové a jejich knížata: křest roku 845 74

Demografický a hospodářský růst v 7.–8. století (74) Intenzivní zemědělské systémy od neolitu (74) Růst produktivity práce v extenzivním systému po stěhování národů (75) Proměny ve společnosti okolo roku 800 (76) Vznik nové dynamické vrstvy knížat u Slovanů (77) Vznik českých knížectví (78) Christianizace a stát, (78) Křest českých knížat roku 845 výjimkou z pravidel (79) Názory na něj (80) „Vysídlení“ knížat z Čech některými historiky (80) Kdo přijal křest: knížata nebo velmoži? (82) Geograf bavorský o 15 hradech (a tedy knížatech) v Čechách (83) Knížata jako reprezentanti celého kmene Čechů (84) Neobryklý termín křtu (84) Křest ve spěchu (85) Křest nebyl výsledkem misie (86) Byl politickým rozhodnutím (86) Situace v říši a její poměr ke Slovanům v letech 817–846 (87) Ludvík Němec a pokus o obnovení panování říše nad Slovany (88) Výprava proti Obodritům roku 844 (89) Česká knížata přijala křest v zastoupení kmene, aby předešla útoku Ludvíka Němce (90) Vzorem byl křest Moravy v roce 831 (92) Paralela s Islandem (92) Útok Ludvíka Němce na Moravu roku 846 (94) Zklamání českých knížat a odpadnutí od křesťanství (94)

II. Chronologie prvních Přemyslovců

- 5. První český historik** 99
Chronologie počátků českých dějin (99) Dosavadní řešení (101)
Anály jako Kosmův pramen (102) *Annales Pragenses* (103)
Annales Bohemici a ostatní analistické kompilace (104) Jejich
společná předloha (104) Filiace Starých análů pražských (105)
Jejich obsah (106) Vznik Starých análů pražských okolo
roku 1050 (107) Způsob kompilátorovy práce (108) Kosmas a tyto
anály (110) Kosmas o letech 894–929 (111) Datum Václavova
zavraždění ve Starých análech pražských a u Kristiána (112)
Ostatní data Starých análů pražských (114) Datum Bořivojova křtu
v těchto análech (115)
- 6. Kristián** 117
Co vlastně Kristiánova legenda je? (117) Spor o Kristiána:
Dobrovský (118) Pekař, Novotný, Vacek (119) Chaloupecký,
Urbánek, Kalandra, Fiala (120) Ludvíkovský, Králík (122)
Legenda je jednotným dílem (123) Ludmílské zlomky *Recordatus*
a *Subtrahente* jsou částmi Kristiána (123) *Subtrahente* je zachována
v rukopise z poloviny 12. století, Kristián je tedy starší (124)
Kristián a legendy 13. století (125) *Ut annuncietur I.* opisovala na
počátku 13. století z pokaženého rukopisu Kristiána, Kristián je tedy
starší (128) Cituje Kristiána některý autor před koncem
12. století? (130) Kristiána znal nejspíše na počátku 11. století pisář
wolfenbüttelského rukopisu Gumpolda, Kristián je tedy s velkou
pravděpodobností starší (130) *Anachronismy u Kristiána?* (131)
Žádný se nepodařilo dokázat, spíše dokazují stáří legendy:
Podivenovy „nummi“ a *„peregrinum precium“*: český dlouhý solid
a arabská a byzantská zlatá mince (131) Most přes Vltavu
v 10. století? (132) *Oriente, Ut annuncietur I. a Kristián*
o mostu (133) Kristián myslel na dřevěnou lávku, autoři 13. století
na kamenný Juditin most (135) Kristiánova legenda vznikla
v letech 992–994 (137)
- 7. Ludmílská legenda *Fuit in provincia Bohemorum*** 138
Fuit jako historický pramen (138) Názory na *Fuit*: Pekař,
Chaloupecký (139) Vilíkovský, Kalandra, Urbánek (140)
Ludvíkovský, Lowmiański (141) Králík, Ingham (142) *Fuit*,
Kristián a *Život Jimramův* (144) Prolog o Ludmíle (146) Předloha
zachované *Fuit*: líčení tetínské vraždy (148) Tato předloha byla
latinská (151) Staroslověnský výtah (151) *Fuit a Crescente* (153)
- 8. Legenda *Fuit* a legenda *Crescente*** 155
Crescente, Gumpold a II. stsl. legenda (155) Ludvíkovského
předpoklad nezachované *Crescente* (156) *Crescente* a ostatní

legandy: citáty z Života Jimramova (156) Pohanství v Čechách (157) Zázrak chromého Franka (158) Stavba prvních kostelů v Čechách (161) Zázrak slepé a chromé ženy (163) Václavův první pohřeb (163) Širší, nezachovaný text Crescente (165) Crescente a Fuit: rodiče světce (166) Václavova věštba (167) Vražda Ludmily (170) Drahomíra a Ludmila vychovatelkami Václava (171) Křest Bořivoje a Ludmily (172) Křest Spytihněva či Bořivoje? (173) Filiace Crescente a Fuit (174)

9. Ludmila, Bořivoj a Spytihněv 176

Údaje Fuit o věku jehož se dožili jednotliví Přemyslovci (177) Datum zavraždění Ludmily: 15. či 16. září (178) Údaje o Ludmiliných svátcích v kalendářích (179) Větším svátkem bylo přenesení 10. listopadu, zřejmě podle lokální liturgické tradice sv. Jiří (180) Umučení 15. září (Kristián) či 16. září (liturgická praxe sv. Jiří)? (181) Ludmila byla zabita 15. září v noci a protože liturgický den začínal po soumraku, byl svátek umučení slaven 16. září (181) Fuldské anály k roku 872 o „Goriveiovi“: diskuse o tomto údaji (182) Dvě redakce Análů fuldských (184) Údaj o Bořivojovi je v první redakci, ve druhé není (185) Ve druhé redakci se jedná o autorský škrť (186) Nešlo tedy o marginální glosu a údaj je spolehlivý (187) Reginonova zpráva o Čechách k roku 890 a Anály fuldské k roku 895 (188) Regino a jeho kronika (189) Zajímal se o propitčení Čech Svatoplukovi, protože Svatopluk byl kmotrem lotrinského krále Zwentibolda (190) Jeho informace pocházející z prostředí lotrinské šlechty jsou spolehlivé (192) Data narození Ludmily, jejího sňatku a narození Spytihněva (194) Životní data Bořivoje (195)

10. Vratislav a Václav 196

Data prvních desetiletí 10. století: výprava Arnulfa do Čech roku 922 (196) Václavův věk v roce 921: byl nedospělý (197) Postřižiny Václava (197) Zprávy o nich v různých recenzích I. stsl. legendy (198) Vzájemný poměr těchto recenzí (199) Postřižiny v kostele P. Marie (200) Za účasti knížat? (200) Za účasti biskupa Notara či biskupa a jeho notáře? (201) Václavovy postřižiny u Vavřince (202) Veronský biskup Nother II. v Praze? (203) Datování: postřižiny se konaly v sedmi letech věku chlapců (203) Václav byl proto postřižen v roce 915 (204) Chronologická tabulka dějů a osob z let 852/3 až 935 (204) Její logické provázání (206)

II. VRAŽDA VÁCLAVA

11. Spor o datum vraždy Václava 209

Fialova analýza problému (209) F. V. Mareš o datu 929 v I. stsl. legendě (211) Fialova polemika s Marešem (211) I. Dobrev: Václav byl zabit 2. července 936 (214) R. Turek o Widukindově

„interea“ (217) V. Tkadlčík o prioritě ruských recenzí
 I. stsl. legendy (220) V. Konzal o tomtéž (223) Datum 929 nebylo
 v archetypu I. stsl. legendy (224)

12. Nejstarší václavská legenda o zavraždění Václava 225

Společná předloha václavských legend: legenda X (225) Vavřinec
 a Kristián o Václavově useknutém uchu/prstu (225) Společná
 předloha tohoto zázraku (228) Společná předloha ličení Václavova
 zavraždění (229) Události před vraždou: skupina Crescente (232)
 Skupina Vavřince a Kristiána (235) I. stsl. legenda (239)
 Rekonstrukce společné předlohy pro děje předcházející vraždě (242)
 Filiace legendy X (248)

655
 OBSAH

13. Datum vraždy 249

Denní datum vraždy a svátek sv. Jimrama 22. září (249) Václav
 a Jimram v I. stsl. legendě: J. Pekař a J. Cibulka o původním zasvěcení
 sv. Víta sv. Jimramu (250) K. Doskočil o Václavově „zasvěcení“
 sv. Jimramu a o jeho „cudném manželství“ (251) Komu či čemu byl
 Václav „obětován“? (252) Nikomu, slavil svátek sv. Jimrama
 22. září jakožto „posvěcení“ kostela sv. Víta (254) Stavba a vysvěcení
 sv. Víta (255) Vysvěcen spolubiskupem Michalem 22. září 929
 nebo 930 (257) Crescente o „nekončení“ sv. Víta za Václavova
 života (258) Václav musel být živ ještě řadu let po roce 929 (260)

IV. PŘÍBĚH PŘEMYSLOVců

14. Velká Morava 263

Krise a pád avarského kaganátu (264) Ovoce vítězství Karla
 Velikého sklízeli Slované (266) Počátky francké správy Avarie (268)
 Vznik mojmírovského státu (270) Zásah Ludvíka Němce roku 846
 a nástup Rostislava (272) Plán na získání arcibiskupství pro
 Moravu (273) Příchod byzantské misie (275) Konstantin a Metoděj
 v Římě (277) Metoděj jmenován arcibiskupem Panonie (278)
 Svatopluk a Rostislav (279) Krise a obnova moravského státu
 Svatoplukem (280) Expanze jeho státu (281) Povolání Metoděje na
 Moravu a list *Industriae tuae* roku 880 (282) Svatopluk a říše (284)
 Mojmir II., říše a Maďari (285) Pád Velké Moravy (286) Struktura
 moravské společnosti: svobodní a nesvobodní (287) Panovník,
 „knížata“ a jeho „soudci“ (288) Arabská anonymní relace
 o Svatoplukově státu (289) Státní družina (290) Služebná
 a hradská organizace (292) Daně (293) Struktura velkomoravského
 státu (294) Mojmirůvský a přemyslovský stát (296)

15. Přijetí křesťanství 297

Čechové a Velká Morava (297) Upevnění moci knížat (298)
 Tendence ke státu a nutnost christianizace (298) Křest

„shora“ (299) „Pohanství“ a křesťanství (300) Netolerance křesťanství: zákazy obcování s pohany (301) Tolerantnost pohanství: nezájem o křesť (302) Slovanská „pravda“ (303) Slovanský „mír“ (305) Přijetí křtu je vyloučením z kmenové společnosti (307) Křesť by musel přijmout celý kmen (308) Ale nemůže, protože se musí obávat změny (309) Musí to učinit stát „shora“ (310)

Bořivojův křest 312

Rozporné údaje pramenů o křtu Bořivoje (312) Dobrovského řešení (313) Jeho obměny dalšími autory (314) Pekařova obrana Kristiána a Bořivojova křtu (315) Obměny Pekařova řešení (316) Poslední stanoviska ve sporu o Bořivojův křest (318) Filiace pramenů o Bořivojově křtu (320) Crescente o křtu Spytihněva (321) Kristián o křtu Bořivoje (323) Svatopluk byl pánem Čech (325) Křest udělil Bořivojovi Metoděj (326) Kristiánova motivace křtu (328) Další Kristiánova tvrzení o křtu (329) Kristián o tom, co následovalo po křtu (329) Pověst o Strojmirovi (332) Křest jako prostředek byzantské i francké politiky, přijetí do „rodiny králů“ (335) Bořivoj Svatoplukovým „náměstkem“ v Čechách (336) Povstání proti němu (336) Jeho chronologie a datování křtu (337) Založení kostela P. Marie a vznik Prahy (338) Názor I. Borkovského (338) Poslední archeologické výzkumy na Hradě (340) Před vznikem Hradu zde existoval příkopem vydělený sakrální okrsek (341) A uprostřed něho stál kamenný stolec, na který byla nastolována knížata (342) Kamenné stolce Indoevropanů (342) U Slovanů (344) Zejména v Korutanech (345) Vznik Prahy (346)

Spytihněv a Vratislav, Ludmila a Drahomíra 348

Situace v Čechách a okolí po smrti Svatopluka (348) Nástup Spytihněva a odtržení Čech od Velké Moravy (350) Spytihněv vytváří ze svého středočeského knížectví stát (351) Vnitřní boje mezi Přemyslovci? (353) Usazení se Maďarů v Karpatské kotlině (354) Pád Velké Moravy (356) Česko-bavorsko-havolanské spojení proti Sasům (357) Arnulf se stává bavorským králem (358) Arnulf a Berengar ve Veroně, veronský biskup v Praze (360) Sňatek Vratislava s Drahomírou (361) Jeho spojení s Maďary (362) Arnulf uzavírá roku 921 spojení s Jindřichem I. (363) Vratislav umírá, regentství Drahomíry (364) Václavovo vzdělání na „škole“ na Budči (366) Protože na Budči nejspíše sídlila Ludmila (366) „Kažení“ Václava vzděláním: Ludmila a gótská Amalasvintha (367) Souhlasit či nesouhlasit s Arnulfovým sblížením s Jindřichem I.: Ludmila pro, Drahomíra proti (366) Tento spor řeší Drahomíra zavražděním Ludmily (370) Proč byla Ludmila uskrzena a ne státa? (371) Byla sými vrahy „obětována“ jakožto vdova (372) Vrahové Tunna a Gomon, Varjagové z Rusi (373) Vyhánění bavorských kněží (374)

Václav 375

Václav se ujímá vlády: povstání proti němu? (375) Vyhnání Drahomíry (377) Václavova povaha: diskuse historiků (379) Václav a reformní hnutí v církvi (380) Mnišský ideál Crescente je výsledkem reformy kláštera sv. Jimrama roku 974 (381) Václavův postoj ke státní moci, příklad kyjevského Vladimíra (382) Byl Václav ženat? (380) Historka o Václavově synu Zbraslavovi (384) Jeho matka byla Václavovou souložnicí (385) Její nevěra (386) Václavovo řešení této trapné záležitosti (387) Václav byl ženat (388)

Václav a král Jindřich I. 389

Vzestup Saska a maďarské nájezdy (389) Jindřich upevňuje své postavení a buduje armádu (390) Útočí na Havolany a Dalemince (391) A odtud se náhle obrací do Čech, poráží spolu s Arnulfem Václava (392) Widukind o podmanění Václava roku 929 (392) Diskuse o jeho zprávě: B. Bretholz, W. Wostry (396) V. Novotný, J. Pekař (397) Václav nemohl být zabít roku 929, protože by Widukindova zpráva nedávala žádný smysl (398) Jindřich zajišťuje roku 929/930 velkou akcí mezi vévody a knížaty svému synovi nástupnictví (398) „Podmanění“ Václava bylo součástí této akce (401) Jindřich a Arnulf se obávali Václavova spojení s Maďary (402) Tribut placený Václavem Jindřichovi (403) Byl původně placen do Bavorska (404) A byl placen z celých Čech (405) Václavovy politické ambice a stavba sv. Víta (406) Proč Václav stavěl tento kostel? (408) Ideálním vzorem mu byly repliky cášského oktogonu na říšských falcích (409) Chtěl zřídít Prahu jako vznešené sídlo „západního“ typu (410) Byl Jindřichovi rovnocenným partnerem: darování ramene sv. Víta (411) Pozdní zprávy o něm (412) Význam relikvie: zaručovala smlouvy (413) Byla zástavou dohod mezi Václavem a Jindřichem (414) Jak máme chápat poddání se Václava Jindřichovi? (415) Václav se nepoddal říši, protože ta tehdy neexistovala (416) Nepřijal Čechy v léno (417) Výsledek: vratká rovnováha (418)

Vražda 419

Václavův boj s kouřimským knížetem (419) Kouřimský kníže a Slavníkovci (420) Příbuzenské vztahy Slavníkovců (421) Jejich příbuzenství s Otóny (422) Kouřimská knížata byla z jiného rodu než Slavníkovci (422) Václavovo dilema: postavit se Jindřichovi znamená podmanit si nejprve česká knížata, to je však příliš riskantní (426) Roku 933 se Arnulf znovu pokouší získat italské království (427) I Jindřich chce stejně jako Václav „jít do Říma“ (427) Vražda Václava: chronologie událostí (428) Co se vlastně odehrálo na Staré Boleslavi 28. září 935? (431) Nebyla to jen náhoda? (434) Boleslavův boj s „podkrálem“ a se Sasy (435)

Odehrál se za hranicemi, někde u Mísně, podkrálův hrad však byl v Čechách, asi v Poohří (436) Boleslav buduje stát: zakládá správní hrady a kostely na nich (437) Christianizace země za pomoci kněží z Moravy (438) Razí první minci (439) Zavádí všeobecnou „daň z míru“ (439) Vznik českého státu (440)

Místo doslovu 441

Dodatek 1. Dvě stati o antropologicko lékařském výzkumu pozůstatků nejstarších Přemyslovců 449

Nejstarší Přemyslovci ve světle přírodovědeckého a historického zkoumání (450) O novém výkladu chronologie nejstarších Přemyslovců (471)

Dodatek 2. „Descriptio civitatum et regionum ad septentrionalem plagam Danubii“ – takzvaný Geograf bavorský 479

Poznámka na závěr 481

Poznámky 483

Seznam pramenů a literatury 569

Rejstřík 627

Obsah 651